

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2020

результати дослідження обумовлюють важливість усвідомлення і осмислення серйозних проблем, а питання забезпечення кібербезпеки світу вимагає розробки і здійснення більш ефективних механізмів функціонування і забезпечення роботи кіберпростору, підвищення надійності основних механізмів і компонентів глобальної Інтернет-мережі та інших пристроїв, комплексного і системного підходу в визначенні методичних засад і інструментаріїв формування державної політики з кібербезпеки в нинішніх умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кибербезопасность: на что глобальные компании потратят \$76,9 млрд. IT GROUP DF, 2014. URL: <http://www.delo.ua>.
2. Word Politics, Security and International Law in Cyber Space. Australian Centre for Cyber Security. UNSW, Canberra. URL: <http://www.unsw.adfa.edu.au>.
3. Cohen A. The Willie Sutton Theory of Cyber Security, 2015. URL: <http://www.securityweek.com>.

КОРУПЦІЯ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Пилипенко Є. С.

Студент III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Думчиков М. О.

к. ю. н., асистент кафедри КПДС ННІ права

Сумського державного університету

Нас змалку привчали до того, що добро завжди перемагає зло. В щасливому кінці кожної казки, яку з захватом розповідали нам увечері батьки, ми брали приклад з хороброго лицаря, який вміло проходив усі перепони, та залишав жахливих чудовиськ навіки у темниці. Але, на жаль, наше життя зовсім не схоже на казку.

Ми живемо у країні, яка знаходиться, мабуть, на найважчому на найважливішому етапі існування за всі роки своєї незалежності. Україну паралізують численні проблеми, основною з яких є корупція. Вона проникла в усі сфери життєдіяльності країни, повністю охопила галузі і регіони, завдаючи колосальної економічної шкоди, підриваючи основи держави і суспільної моралі. Як відомо, наявність корупції підриває довіру до влади і основним принципам державного управління, перешкоджає чесній конкуренції, ускладнює державний розвиток, загрожує національній безпеці, демократичним інститутам і моральним засадам суспільства.

Автори даної роботи мають своїм завданням розглянути актуальну на даний час тему – корупцію в оборонно-промисловому комплексі України та запропонувати свої, «свіжі», рішення по боротьбі з цією проблемою.

Звичайно, покарання конкретних корупціонерів, про яких відомо усім, – найбільш захоплюючий та популярний, але найменш ефективний спосіб.

Громадяни закономірно демонструють бурхливу реакцію на факти, або навіть чутки, про корупцію в оборонно-промисловому комплексі (ОПК). У більшості виникає прагнення суворо покарати тих, хто «гріє руки» на війні. Втім, переслідування конкретних винуватців – трудомісткий, тривалий, а головне – не надто ефективний процес. На місце звільнених, або, навіть, посаджених, прийдуть нові корупціонери, якщо в ОПК збережеться система управління, яка зручно спрямована на максимізацію тіньових доходів [1].

Корупція в ОПК, «оборонці», призводить не тільки до очевидних негативних наслідків, у вигляді обмеження і без того небагатих ресурсів, котрі має можливість виділити держава на зброю і військову техніку. Головним є те, що вона відлякує від оборонної кооперації з Україною західні компанії, які є носіями передових технологій.

Більш того, витрати на розробку нової техніки досягли таких розмірів, що навіть такі потужні держави як Великобританія, Франція або Німеччина вимагають об'єднання зусиль, щоб за рахунок збільшення обсягів виробництва моделі (яку куплять військові в декількох країнах) знизити «захмарну ціну» сучасної зброї. На даний час перспективи України в створенні нових поколінь високотехнічного озброєння практично рівні нулю.

Як ми вже зазначали, покарання конкретних корупціонерів – найбільш захоплюючий і популярний, але найменш ефективний спосіб. Розслідування тривають довго, і не завжди завершуються обвинувальним вироком. А якщо вирок і вступив у законну силу, то нема ніякої гарантії, що його не було винесено звичайному «цапу-відбувайлу», а не дійсному замовнику схеми. Тобто, якщо система створює можливості для незаконного збагачення – ними обов'язково скористаються. Також, не варто забувати, що полювання за корупціонерами має високу ціну у вигляді неминучих збоїв в роботі підприємств, стосовно посадових осіб або контрактів яких проводиться розслідування. В умовах триваючої війни ціна таких дій може стати захмарною.

Ми маємо багато історичних прикладів, коли дії, які були виконані в не відповідний час та не в відповідному місці призводили до програшу та, навіть, занепаду великих держав у військових конфліктах.

Це не означає, що не потрібно розслідувати випадки корупції в «оборонці». Просто перемога настане тоді, коли кількість таких випадків буде істотно менше через правильно

побудованої системи управління ОПК.

Ми впевнені, що ця система точно не повинна передбачати існування концерну «Укроборонпром», принаймні в його нинішньому вигляді.

Він не виробляє зброю. Це роблять державні оборонні підприємства – його учасники, яких концерн контролює і формує для них загальну політику. І одночасно сам є господарюючим суб'єктом, майно якого відокремлено від майна підприємств учасників. Гарним прикладом даної ситуації є податкова, яка веде бізнес спільно з платниками податків. Хіба таке можливо – питання риторичне.

Формально, «Укроборонпром» контролює Кабінет Міністрів України. Але, як колегіальний орган він не може це робити в постійному режимі. Крім того, він призначає тільки двох з п'яти членів вищого органу концерну – Наглядової ради. Решту призначає Президент. Він і призначає генерального директора «Укроборонпрому». Неймовірне поле для налагодження корупційних схем [1].

Нам відома західна конституційна логіка – за кожну важливу сферу державного управління повинен відповідати міністр, якого парламент може звільнити, якщо даний міністр не виправдував очікувань. Звичайно, відправляти у відставку весь уряд тільки через проблеми в «оборонці» - надмірно, а значить – неефективно [1].

Відповідне міністерство повинно проводити і реалізовувати державну політику в сфері розвитку оборонки. До підлеглому йому органу виконавчої влади нижчого рівня повинні перейти повноваження з нагляду за господарською діяльністю державних оборонних підприємств.

Зараз за «оборонку» формально відповідає Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства. Але воно не має відповідних важелів впливу, окрім того, має занадто багато інших функцій.

Для воюючої країни, яка протистоїть значно сильнішому супротивнику, окреме міністерство для «оборонки» – аж ніяк не розкіш. Його відсутність обходиться дорожче.

Для української армії важлива саме ефективність зброї, а не форма власності підприємства, яке її виготовило. Тому умовне «Міністерство ОПК» має не тільки направляти державні підприємства, але і сприяти державно-приватному партнерству у виробництві військової техніки.

Переваги конкуренції для споживачів продукції ОПК очевидні. Крім того, приватні компанії здатні більш гнучко реагувати на нові можливості, які відкриває перед виробниками зброї бурхливий розвиток сучасних технологій.

Звичайно, «оборонка» – специфічний ринок, інвестувати в який не варто дозволяти кожному. Втім акціонування і продажу частини акцій державних оборонних підприємств

приватним інвесторам може істотно посилити контроль за ефективністю їх діяльності, адже з'явиться суб'єкт, дійсно зацікавлений в їх прибутку.

Нормальним є те, що далеко не все в справі виробництва зброї повинно бути прозорим для громадськості. Втім, нинішній рівень закритості інформації в сфері «оборонки» – шкідливий рудимент радянської параної, дуже корисний для «темних» справ.

Ціна оборонних закупівель та технічні характеристики вантажівок або санітарних автомобілів для армії значно корисніше для громадського контролю, ніж як дані для потенційного супротивника. Ми впевнені, що засекречувати треба інноваційні технічні рішення, дислокації нових систем озброєння, але не кількість закуплених одиниць.

Навіть маючи інформацію про закупівлі, виявляти випадки корупції в «оборонці» не так просто, як здається. Досить часто зловживання залишаються в тіні. Зате, голосно звучать брехливі звинувачення в корупції спрямовані на цілком виправдані, а іноді навіть необхідні контракти.

Адже навіть політичне керівництво, не кажучи вже про пересічних громадян, не завжди в повній мірі розуміють пріоритетні потреби структур сектора безпеки і оборони та можливі альтернативи для їх задоволення.

Потенційно ефективний інструмент вирішення відповідної проблеми закладено в прийнятому в 2018-му році Законі «Про національну безпеку України», який створює систему документів стратегічного планування [2].

У них визначаються наявні загрози – умовно кажучи, до чого готуємося, до продовження позиційної війни на Донбасі, або в маневрених боях після повномасштабного вторгнення? Ресурси, які маємо – скільки грошей на національну безпеку? Скільки і чого армія вже має? Тільки відповівши на ці питання можна визначати пріоритети закупівель озброєння і військової техніки.

На нашу думку, розвиток промислового виробництва в Україні буде означати освоєння або збереження технологій, високооплачувані робочі місця. Втім, одночасно є ризик отримати зброю несвоєчасно або неналежної якості.

Закупівля за кордоном – «діра» в торговому балансі, втрата власного виробництва, залежність від поставок, які можуть зійти нанівець в самий незручний момент реального загострення. Але також і можливість швидко отримати нову і ефективну техніку.

Останнім часом популярний «змішаний варіант» – угоди з частковою локалізацією виробництва в державі – імпортері. Цей тип угод дозволяє залишити частину грошей і робочих місць в Україні, створює шанс отримати нові технології. Але потрібно зацікавити іноземну компанію, крім того, залежність від іноземного постачальника як правило, все

одно зберігається.

У стратегічних документах цілком можна зрозуміло пояснити, наприклад чому ми не купуємо в українських заводів нові танки. Модернізувати старі – набагато ефективніше в фінансовому плані, і краще мати 10 модернізованих танків, ніж один новий за ті ж гроші.

Або, що сильна протиповітряна оборона і очікуване панування в повітрі потенційного противника істотно знижує шанси на виконання бойового завдання літаками-штурмовиками і ударними вертольотами. Тому повинні натомість працювати над ракетною зброєю, яка може вражати противника з великої відстані. І так далі, по всіх важливих пунктах.

В умовах дефіциту ресурсів і високого рівня загроз практично кожне рішення в сфері оборонних закупівель буде дискусійним. Втім, коли дискусії відбуваються заздалегідь, менше шансів для появи угод, які відразу викликають підозри і звинувачення.

Потрібно тверезо розуміти, що всі запропоновані нами вище кроки не є панацеєю. Їх ефективність істотно залежить від якості реалізації, якав Україні традиційно «кульгає». Від здатності політиків, державного апарату, експертів, ЗМІ скористатися новими можливостями для росту ефективності українського оборонно-промислового комплексу. Від політичної волі влади.

Створення нового міністерства ОПК швидше за все викличе традиційне невдоволення громадян, скоріше за все меншості, якій і є вигідна корупція у всіх щаблях влади. Тієї «активної» меншості, яку так боїться нова влада.

Складно сумлінно міркувати над тим, що важливіше - протиповітряна оборона міст або оснащення тактичними ракетами армії, тому що ресурсів і на те, і на інше одночасно немає. Значно легше і захоплююче – кричати «зрада, все розікрали».

Втім, завжди краще невпевнені кроки в правильному напрямку, ніж швидкий біг по низхідній спіралі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буртянський П. Коррупция в «оборонке» и как с ней лучшеборотья. Украина криминальная. 2019. URL: <http://cripo.com.ua/processes/korruptsiya-v-oboronke-i-kak-s-nej-luchshe-borotsya/>.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.